היה מביא פרק שני סוטה יז.

מסורת הש"ס

א) [ברכות טו:], ב) [פסחים כב: קדושין נז. ב"ק מא: מנחות יא: בכורות ו: נזיר סה: נדה לה.], ג) [ברכות טו: ע"ש], ד) שבועות לו. ע"ש קדושין סב., ה) חולין פח., ו) [ילקוט רמז פ"ג ליתא עפר סוטה ואפר פרה], ז) חולין פט., ח) חולין פט. ברכות ו. נ. מנחות לה: [מגילה טז:], ט) [מנחות מג:], י) האלות לרבות הקללות כו'. מהרש"ל, כ) [קדושין סא.], ל) [במדבר לב], מ) בס"א: הנקי, נ) רש"ל, ס) [וע' תוספות מנחות יא: ד"ה ורבי שמעון מייתינן קושיא זו].

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ג מהל' סוטה הל"ח סמג עשין טו:

מ ב מיי' שם פ"ד הל"ח סמג שם:

מתני' בא לו לכתוב את המגילה מאיזה מקום הוא כותב (א) [1][א]מואם לא שכב איש וגו' ואת כי שטית תחת אישך ואינו כותב והשביע הכהן את האשה וכותב יתן ה' אותך לאלה ולשבועה ובאו המים המאררים האלה במעיך לצבות בטן ולנפיל ירך ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן רבי יוסי אומר לא היה מפסיק [ב]ר' יהודה אומר כל עצמו אינו כותב אלא יתן ה' אותך לאלה ולשבועה וגו' ובאו המים המאררים האלה במעיך וגו' ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן: **גמ'** במאי קא מיפלגי בהאי קרא קמיפלגי [2]וכתב את האלות האלה הכהן בספר ר"מ סבר אלות אלות ממש האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות אלה למעוטי קללות שבמשנה תורה האלה למעוטי צוואות וקבלות אמן ורבי יוסי כולהו כדקאמרת את לרבות צוואות וקבלות ור"מ [ג]אתים לא דריש ור' יהודה כולהו במיעוטי דריש להו אלות אלות ממש האלות למעוטי קללות הבאות מחמת ברכות אלה למעוטי קללות שבמשנה תורה האלה [ג]למעוטי צוואות וקבלות ורבי מאיר מ"ש האי ה"י דמרבי ביה ומאי שנא האי ה"י דמעיט ביה ה"י דגביה דריבויא ריבויא היא ה"י דגביה דמיעוטא מיעוטא (ב) והא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן [ד]אמר רבי תנחום הנקי כתיב דריש ר"ע איש ואשה זכו שכינה ביניהן לא זכו אש אוכלתן אמר רבא ודאשה עדיפא מדאיש (מ"ט) האי מצרף והאי לא מצרף אמר רבא מפני מה אמרה תורה הבא עפר לסוטה זכתה יוצא ממנה בן כאברהם אבינו דכתיב ביה [3]עפר ואפר לא זכתה תחזור לעפרה [ה]דריש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר זכו בניו לב' מצות [ו]אפר פרה ועפר סוטה והאיכא נמי עפר כיסוי הדם התם הכשר מצוה איכא הנאה ליכא [ז]דרש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו [4]אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לב' מצות חוט של תכלת ורצועה של תפלין בשלמא רצועה של תפלין דכתיב [5]וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך [ח]ותניא ר"א הגדול אומר אלו תפלין שבראש אלא חוט של תכלת מאי היא דתניא [ט]היה ר"מ אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד שנאמר [6]ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר וכתיב [7]כמראה אבן ספיר דמות כסא: **מתני'** [כ]אינו כותב לא על הלוח ולא על הנייר ולא על הדיפתרא

רש"י

מתני' (ג) **מואם לא שכב איש אותך.** ואם לא שטית טומאה וגו' שהן קללות הבאות מחמת ברכות דמשמע הא אם שטית לא הנקי ואת כי שטית טומאה תחת אישך וכי נטמאת וגו' יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך וגו' ובאו המים המאררים וגו'. וכך הן סדורין בפרשה אלא שוהשביע הכהן את האשה בשבועת האלה ואמר הכהן לאשה מפסיק בראש יתן ה' אותך ואינו כותבו דאינו אלא צוואה שמצוה הכהן להשביע וגם בסוף ובאו המים המאררים במעיך לצבות בטן ולנפיל ירך אינו כותב סוף המקרא ואמרה האשה דהיינו קבלה שהאשה מקבל עליה שבועה ואין זו מן האלות: **לא היה מפסיק.** משהתחיל אם לא שכב איש אותך עד אמן אמן שהיה כותב צוואה דוהשביע הכהן את האשה וקבלה דואמרה האשה אמן אמן: **כל עצמו.** לישנא בעלמא הוא. יזהר בעצמו שלא יהא כותב אלא אלות לבדו ואפילו אם לא שכב איש אותך והנקי לא היה כותב וכ"ש והשביע הכהן ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן שהוא סוף המקרא הזה: **גמ' אלות ממש.** יתן ה' אותך ובאו המים המאררים האלה במעיך וגו': **קללות הבאות וכו'.** הנקי ממי המרים: **אלה.** מיעוטא הוא: **שבמשנה תורה.** דאי כתב קרא וכתב את האלות בספר הזה משמע אלות שבמשנה תורה יככה ה' בשחפת דאלה איקרו דכתיב והיה בשמעו את דברי האלה הזאת וגו' (דברים כט): **צוואות.** והשביע הכהן את האשה דלא תימא לא ידלג הילכך איצטריך למעטינהו: **וקבלת אמן.** ולקמיה פריך מ"ש האי ה"י דמרבה ביה ומ"ש האי ה"י דממעט ביה: **כולהו.** ריבויא כדקאמרת אלות אלות ממש [י]האלות הקללות הבאות מחמת ברכות אלה למעוטי שבמשנה תורה ושבתורת כהנים אבל ה"י דהאלה לא תדרוש למעוטי צוואות וקבלות דאתא את ורבינהו וה"י דהאלה אורחיה הוא: **ור"י כולהו.** ההיין דקרא מעוטי דריש להו: **דלגבי ריבוי.** דהאלות דקאי אוכתב: **דלגבי מיעוט.** אלה למיעוטא הוא אלה ולא אחרות: **והא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן.** דשמעינן ליה דבעי תנאי כפול דתנן [כ]ר"מ אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי דכתיב ביה אם יעברו ואם לא יעברו [ל]הא לא כפליה מכלל לאו לא תשמע הן: **א"ר פנחס הנקי כתיב.** בלא יו"ד דמשתמע הנקי אם לא שכב ותדרוש הכי טומאה תחת אישך חנקים [מ]: **זכו.** ללכת בדרך ישרה שלא יהא הוא נואף ולא היא נואפת: **שכינה ביניהם.** שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהן יו"ד באיש וה"י באשה: **לא זכו אש אוכלתן.** שהקב"ה מסלק שמו מביניהן ונמצאו אש ואש: **ודאשה עדיפא מדאיש.** אש של אשה קשה וממהרת לאכול וליפרע משל איש: **מאי טעמא האי מיצרף.** אש של אשה נוחה להדליק מהר שאין אות של שם מפסיק אלא מחובר הוא ונקרא אש אבל של איש אין אותיות של אש מצטרפות יחד שהיו"ד של שכינה מפסקת: **הנאה ליכא.** ואין זה קיבול שכר. אבל כאן יש הנאה בסוטה לתת שלום ושלא ירבה ממזרים בישראל אם זונה היא ואם נקתה ונזרעה זרע ומבטלת לעז מעל בניה ואפר פרה לטהרן ולזכות את ישראל ממעשה העגל: **בשכר אם מחוט ועד שרוך נעל.** שהבריח עצמו מן הגזל: **חוט של תכלת.** כנגד מחוט ורצועה של תפילין כנגד שרוך דהיינו רצועה: **בשלמא רצועה של תפילין.** קיבול שכר הוא דאיכא הנאה כדכתיב וכו' אבל חוט של תכלת של ציצית מאי הנאה איכא: **מה נשתנה תכלת.** שהוקיקו הכתוב לציצית: **שהתכלת דומה לים כו'.** בא ללמדנו שכל המקיים מצות ציצית כאילו הקביל פני שכינה והכי תניא לה בספרי [סוף שלח]. (ד) דאיצטריכו כל הני משום דלא אשכחן קראי אלא ברקיע שדומה לכסא הכבוד הילכך תכלת דומה לים וים דומה לרקיע דתכלת לא דמי לרקיע כל כך אלא דומה לדומה כמו תכלת דומה למראה הים ואנן קחזינן דים דומה למראה הרקיע: **ורקיע דומה לכסא הכבוד.** קראי קדריש דכתיב ברקיע כמעשה לבנת הספיר וכתיב בכסא הכבוד כמראה אבן ספיר דמות כסא: **מתני' לוח.** של עץ: **נייר.** של עשבים שכותשין ומדבקין אותן בדבק שקורין גלי"ד ועושין כמו עור: **דיפתרא**

תוספות

האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות. תימה לרבי דהכא דריש ר"מ ה"י דהאלות ובפ"ק דהוריות (דף ה.) אמר ור"מ קהל הקהל לא דריש ותו איכא למיתמה דר"י דריש הכא ה"י דריבויא למעט והתם דריש קהל הקהל לרבויא ותו קשיא דר' יהודה אדר' יהודה דהכא משמע דלא דריש את האלות ובפ"ק דמנחות (דף יא:) אמר ר"י סבר את [ס]כל הלבונה לרבות [קורט] אחרים:

אמר רבי תנחום הנקי כתיב. הכא פרש"י דתדרוש הכי טומאה תחת אישך חנקי אבל בסוף פרק שבועת העדות (שבועות דף לו.) פירש הנקי בלא יו"ד כמו חנקי וקאי אקרא דבתריה ואת כי שטית דמשמע הכי חנקי ממים המרים האלה ואת כי שטית והתם אמר כי לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן בממונא באיסורא אית ליה וסוטה איסורא דאית ביה ממונא הוא ושאל רבי והא בפ"ק דנדרים (דף יא.) אמר בגמרא מאי לחולין לא חולין ליהוי אלא לקרבן מני מתני' אי ר"מ הא לית ליה מכלל לאו והכי דייק נמי בסוף הפרק (שם יג:) ובריש פרק שני (דף יד.) אע"ג דאיסורא גרידתא הוא והשיב רבי דהתם נמי איסורא דאית ביה ממונא הוא שאסר ממונו על חבירו:

מפני שהתכלת דומה לים. בירושלמי דפ"ק דברכות מגיד שהתכלת דומה לים והים דומה לעשבים ועשבים לרקיע ורקיע לכסא והכסא לספיר וכתיב ואראה והנה (על) [אל] הרקיע וגו' (יחזקאל י):

אינו כותב וכו' על הנייר אלא על המגילה. תימה בפ' המוציא (שבת דף עח:) דתנן קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שמע ישראל אמאי לא קתני פרשת סוטה דשיעור זוטא טפי אור"י דפרשת סוטה לא שכיח כפרשת תפילין ואמרינן התם (דף עח.) כל מילתא דשכיח ולא שכיח אזול רבנן בתר שכיח לקולא:

לא על הלוח ולא על הנייר אלא על המגילה. תימה אמאי לא מרבינן כל מילי מוכתב כדאמרינן פרק שני דגיטין (דף כא:) ספר אין לי אלא ספר מנין לרבות כל דבר ת"ל וכתב מ"מ אם כן מה ת"ל ספר מה ספר שאין בו רוח חיים ורבנן אי כתב בספר כדאמרת אלמא כל היכא דכתיב בספר

תורה אור השלם

1. והשביע אתה הכהן ואמר אל האשה אם לא שכב איש אתך ואם לא שטית טמאה תחת אישך הנקי ממי המרים המאררים האלה: במדבר ה יט
2. וכתב את האלת האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים: במדבר ה כג
3. ויען אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר: בראשית יח כז
4. אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם: בראשית יד כג
5. וראו כל עמי הארץ כי שם יי נקרא עליך ויראו ממך: דברים כח י
6. ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר: שמות כד י
7. וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה: יחזקאל א כו

תוספות שאנץ

את המים לבדוק אותה וכן דם צפור של מצורע שמכשיר המים להזאה אף כאן בפרה עפר מכשיר את המים. לי"ה: אלא למעוטי קללות של משנה תורה דאי כתב וכתב את האלות האלה בספר ה"א אפי' דמשנה תורה. יככה ה' בשחפת ובקדחת. ראלה איקרו דכתיב והיה בשמעו. ולא תימא דלא דלג להכי איצטריך קרא למעוטינהו אבל לא קאמר למעוטי אותן של תורת כהנים לפי שלא הוצרך למעט לפי שהוא לשון רבים אך אותן של משנה תורה שהן לשון יחיד איצטריך קרא למעוטינהו. צוואות וקבלות צוואות וכתב לה קבלות ואמרה האשה אמן אמן. ור' יהודה כולהו במיעוטי דריש להו והקשה ה"ר אלחנן דהכא משמע דלא דריי ר' יהודה [את] דלא פליג אדר' מאיר אלא מוסיף עליו ובפ"ק דמנחות דרי' את גבי ואת כל הלבונה וצ"ל דאת דהכא לא דריי אבל בעלמא דריי להו: והא שמעי' לר' מאיר דאמר מכלל לאו לא תשמע הן דתניא ר' מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי אם יעברו אם לא יעברו הא לא כפליה מכלל לאו לא תשמע הן. לי"ה. זכו שכינה ביניהם שהרי חלק הקב"ה שמו ושכנו ביניהם יו"ד באיש וה"א באשה לא זכו אש אוכלתן שהקב"ה מסלק שמו מביניהם ונמצאו אש ואש. ודאשה עדיפא אש של אשה נוח לדלוק וממהרת לאכול לפי שאין אות של שם מפסיקתן אלא מחובר הוא אבל אש של איש אינו מחובר יחד לפי שאות של שכינה מפסיקתם. לי"ה. הנאה ליכא ואין זה קיבול שכר אבל כאן יש הנאה בסוטה לתת שלום ושלא ירבו ממזרות בישראל אם זונה היא. ואם נקתה ונזרעה זרע ומבטלת לעז מעל בניה וכן אפר פרה איכא הנאה לטהר ולזכות ישראל ממעשה העגל. לי"ה: מפני שהתכלת דומה לים בא ללמד שכל המקיים מצות ציצית כאילו מקביל פני שכינה והכי תני לה בספרי ואיצטריכו כל הני משום דלא אשכחי' קרא אלא ברקיע הילכך תכלת דומה לים וים דומה לרקיע מפני דתכלת לאו לרקיע כל כך אלא דומה לדומה כמו תכלת קרוב למראה הים ולפי' מזכירין יציאת מצרים בפרשת ציצית לפי שהתכלת דומה לים והקב"ה שיושב על כסא הכבוד עשה לנו נסים בים. ועוד התכלת דומה לים שאנו עושין שליש גדיל ושני שלישי ענף וכן עשה הקב"ה בקע הים בשליש אמצעי ועשה מן הים ג' שלישים שאם יבקענה בשליש התחתון צריך שירדו למטה בתוך הים ואם יבקענה בשליש העליון צריך שיעלו למעלה דק"ל גודשא תילתא והבקיעה בשליש האמצעי לא למעלה ולא למטה על כן ייסד הפייט [א] פנו כאן וכאן שליש רום

הגהות הב"ח

(א) במשנה מאם לא: (ב) גמ' מיעוטא היא והא לית ליה: (ג) רש"י ד"ה מאם לא וכו' אלא שמה שהשביע וכו' ואינו כותבו וכו' שמלוה לכהן: (ד) ד"ה שהתכלת וכו' ואיצטריכו:

לעזי רש"י

גלי"ד [גלו"ד]. דבק חזק.

מוסף רש"י

הנקי כתיב. בלא יו"ד למידרשיה כמקראו לשבועה ראשונה אם לא שכב ההוא נקייה, ובמסורת נמי מידרים לשבועה קמייתא למידרשיה אקרא דבתריה ולמימר חנקי ואת כי שטית, כלומר אם שטית תתחנקי (קדושין סב.). **בשכר כו' אם מחוט ועד שרוך נעל.** שלא רצה ליהנות מן הגזל. שרוך, לרצועה (חולין פט.). **חוט של תכלת.** לציצית. **ורצועה של תפילין.** לקשור (שם). **בשלמא רצועה של תפילין.** איכא הנאה דכתיב וראו ממך (שם). **אלו תפילין שבראש.** אות הן לכל כי שם ה' נקרא עליך (שם) שכתוב בהם רוב השם שי"ן ודל"ת (מנחות לה.). **מאי היא.** מאי הנאה איכא (חולין פט.). **מה נשתנה תכלת.** שהוקיקתה תורה לציצית (שם) שיחדו הקב"ה למצוה זו (מנחות מג:). **שהתכלת דומה לים.** שהאלגון מן הים הוא שולה אותו לצבעים סנה ומראית דמו דומה לים, וים אנו רואין שדומה לרקיע ורקיע לספיר וספיר לכסא הכבוד, דכתיב ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר, והוא כעצם השמים, אלמא שמים דומים לספיר, וספיר הוא כסא הכבוד, דכתיב כמראה אבן ספיר דמות כסא, ושהקב"ה מסתכל בכסא הכבוד שלו נזכר במצוה זו שהיא כנגד כל המצות (שם) או: שהתכלת דומה לים, שנעשו בו נסים לישראל, ורקיע לכסא הכבוד ומתוך כך יזכר היושב על הכסא, ועוד נאה לישראל שיהא דמות כסא עליהם, שנאמר ותחת רגליו וגו' דהיינו רקיע, וכתיב ספיר, ובכסא כתיב ספיר, אלמא [illegible] כמראה כסא, ותכלת לים וים לרקיע אנן קחזינן (מנחות מג:).

[א] הוא ביוצר ליום אחרון של פסח.